

□ Czas czytania: 6 min.

Każda śmierć lub rezygnacja papieża otwiera jedną z najdelikatniejszych faz życia Kościoła katolickiego: wybór Następcy św. Piotra. Choć ostatni konklawe odbyło się w marcu 2013 roku, kiedy Jorge Mario Bergoglio został papieżem Franciszkiem, zrozumienie, jak wybiera się papieża, jest kluczowe, by pojąć funkcjonowanie instytucji liczącej sobie tysiące lat, która wpływa na ponad 1,3 miliarda wiernych i — pośrednio — na światową geopolitykę.

1. Sede vacante

Wszystko zaczyna się od **sede vacante**, czyli okresu między śmiercią (lub rezygnacją) urzędującego papieża a wyborem nowego. Konstytucja apostolska *Universi Dominici Gregis*, promulgowana przez Jana Pawła II 22 lutego 1996 roku i zaktualizowana przez Benedykta XVI w 2007 i 2013 roku, określa szczegółowe procedury.

Stwierdzenie wakatu

W przypadku śmierci: Kardynał Kamerling — obecnie kard. Kevin Farrell — oficjalnie stwierdza zgon, zamyka i plombuje apartament papieski oraz powiadamia o tym Kardynała Dziekana Kolegium Kardynalskiego.

W przypadku rezygnacji: sede vacante rozpoczyna się w godzinie wskazanej w akcie rezygnacji, jak miało to miejsce 28 lutego 2013 roku o godz. 20:00 w przypadku Benedykta XVI.

Administracja zwyczajna

Podczas sede vacante Kamerling zarządza materialnie majątkiem Stolicy Apostolskiej, ale nie może podejmować czynności zastrzeżonych wyłącznie dla papieża (mianowania biskupów, decyzje doktrynalne itp.).

Kongregacje ogólne i partykularne

Wszyscy kardynałowie — elektorzy i nieelektorzy — obecni w Rzymie zbierają się w Sali Synodu, by omówić pilne sprawy. Kongregacje „partykularne” obejmują kamerlinga i trzech kardynałów wybranych losowo na zmianę; kongregacje „ogólne” obejmują całe Kolegium Kardynalskie i służą m.in. do ustalenia daty rozpoczęcia konklawe.

2. Kto może wybierać i kto może zostać wybrany

Elektorzy

Od motu proprio *Ingravescentem aetatem* (1970) Pawła VI prawo głosu mają **tylko kardynałowie, którzy nie ukończyli 80 lat przed rozpoczęciem sede vacante**. Maksymalna liczba elektorów wynosi 120, choć może być tymczasowo przekroczona z powodu bliskich konsystorzów.

Elektorzy muszą:

- być obecni w Rzymie przed rozpoczęciem konklawe (z wyjątkiem poważnych przyczyn);
- złożyć przysięgę zachowania tajemnicy;
- zamieszkać w *Domu Świętej Marty*, rezydencji ustanowionej przez Jana Pawła II, by zapewnić godność i dyskrecję.

Klauzura nie jest średniowiecznym kaprysem: ma chronić wolność sumienia kardynałów i zabezpieczać Kościół przed nieuprawnionymi wpływami. Naruszenie tajemnicy skutkuje automatyczną ekskomuniką.

Kandydaci

Teoretycznie **każdy ochrzczony mężczyzna** może zostać papieżem, ponieważ urząd piotrowy jest prawem Boskim. Jednak od średniowiecza papież zawsze wybierany był spośród kardynałów. Gdyby wybrano osobę niebędącą kardynałem lub nawet świeckiego, musiałby on natychmiast otrzymać święcenia biskupie.

3. Konklawe: etymologia, logistyka i symbolika

Termin „konklawe” pochodzi z łaciny *cum clave*, czyli „pod kluczem”: kardynałowie są „zamykani” aż do wyboru, by uniknąć nacisków zewnętrznych. Klauzura jest zapewniona przez stosowanie kilku zasad:

- Dozwolone miejsca: Kaplica Sykstyńska (miejsce głosowania), *Dom Świętej Marty* (miejsce zakwaterowania), specjalna trasa między tymi budynkami.
- Zakaz komunikacji: urządzenia elektroniczne są odbierane, zakaz sygnałów, kontrola antypodsłuchowa.
- Tajemnica gwarantowana także przez przysięgę, której złamanie pociąga za sobą sankcje duchowe (ekskomunika *latae sententiae*) i kanoniczne.

4. Typowy porządek dnia konklawe

1. Msza „*Pro eligendo Pontifice*” [o wybór Papieża] w Bazylice św. Piotra rano w dniu rozpoczęcia konklawe.
2. Procesja do Kaplicy Sykstyńskiej z odmawianiem hymnu *Veni Creator Spiritus*.
3. Indywidualna przysięga kardynałów przed Ewangeliarzem.
4. *Extra omnes!* („Wszyscy na zewnątrz!”): Mistrz Liturgii wyprasza osoby nieuprawnione.

5. Pierwsze głosowanie (opcjonalne) po południu dnia rozpoczęcia.
6. Podwójne głosowanie codziennie (rano i po południu) z liczeniem głosów po każdym.

5. Procedura głosowania

Każda tura obejmuje cztery etapy:

5.1. *Praescrutinium*. Rozdanie i wypełnienie w języku łacińskim karty „*Eligo in Summum Pontificem...*”.

5.2. *Scrutinium*. Każdy kardynał, trzymając złożoną kartę, wypowiada: „*Testor Christum Dominum...*”. Wrzuca kartę do urny.

5.3. *Post-scrutinium*. Trzech losowo wybranych *scrutatores* (skrutatorów) liczy karty, odczytuje na głos każde nazwisko, zapisuje i przebija kartę igłą i nicią.

5.4. *Spalenie*. Karty i notatki są palone w specjalnym piecu; kolor dymu wskazuje wynik.

Aby być wybranym potrzebna jest absolutna większość, czyli dwie trzecie ważnych głosów.

6. Dym: czarna niepewność, biała radość

Od 2005 roku, by jednoznacznie sygnalizować wiernym na Placu św. Piotra, dodaje się reagent chemiczny:

- Czarny dym (*fumata nera*): brak wyboru.
- Biały dym (*fumata bianca*): papież wybrany; dzwony biją.

Po białym dymie potrzeba jeszcze 30 minut do godziny, zanim nowy papież zostanie ogłoszony przez kardynała diakona na Placu św. Piotra. Niedługo potem (5–15 minut) pojawi się, by udzielić błogosławieństwa *Urbi et Orbi*.

7. „*Acceptasne electionem?*” – Akceptacja i imię papieskie

Gdy ktoś osiąga wymaganą większość, kardynał dziekan (lub najstarszy według porządku i starszeństwa prawnego, jeśli dziekan jest wybranym) pyta: „*Acceptasne electionem de te canonice factam in Summum Pontificem?*” (Czy przyjmujesz kanonicznie dokonany wybór na Następcę Piotra?). Jeśli wybrany zgadza się — *Accepto!* — pyta się go: „*Quo nomine vis vocari?*” (Jakim imieniem chcesz być nazywany?). Przyjęcie imienia jest aktem pełnym znaczeń teologicznych i duszpasterskich: nawiązuje do wzorców (Franciszek z Asyżu) lub intencji reformacyjnych (Jan XXIII).

8. Bezpośrednie rytuały po wyborze

8.1 *Ubranie w szaty.*

8.2 *Wejście do Pokoju Płaczu*, gdzie nowy papież może się modlić.

8.3 *Obedientia*: kardynałowie elektorzy przechodzą przed papieżem w pierwszym geście posłuszeństwa.

8.4 *Ogłoszenie światu*: Kardynał Protodiakon pojawia się na centralnym balkonie Bazyliki św. Piotra z słynnym „*Annuntio vobis gaudium magnum: habemus Papam!*”.

8.5 *Pierwsze błogosławieństwo „Urbi et Orbi”* nowego papieża.

Od tego momentu obejmuje urząd i formalnie rozpoczyna pontyfikat, natomiast wręczenie paliusza i Pierścienia Rybaka odbywa się podczas Mszy inauguracyjnej (zwykle w najbliższą niedzielę).

9. Aspekty historyczne i rozwój norm

I-III wiek. Wybór przez aklamację duchowieństwa i ludu rzymskiego. Brak stałych norm, silny wpływ cesarzy.

1059 – *In nomine Domini*. Kolegium kardynalskie. Mikołaj II ogranicza udział świeckich; oficjalne powstanie konklawe.

1274 – *Ubi Periculum*. Obowiązkowa klauzura. Grzegorz X ogranicza polityczne manewry, wprowadza izolację.

1621–1622 – Grzegorz XV. Systematyczne tajne głosowanie. Udoskonalenie kart; wymóg dwóch trzecich.

1970 – Paweł VI. Limit wieku 80 lat. Zmniejsza elektorat, sprzyja szybszym decyzjom.

1996 – Jan Paweł II. *Universi Dominici Gregis*. Nowoczesna kodyfikacja procesu, wprowadza *Dom Świętej Marty*.

10. Konkretnie dane dotyczące tego konklawe

Żyjący kardynałowie: 252 (średnia wieku: 78,0 lat).

Kardynałowie-elektorzy: 133 (135). Kardynał Antonio Cañizares Llovera, arcybiskup senior Walencji w Hiszpanii, oraz kardynał John Njue, arcybiskup senior Nairobi w Kenii, poinformowali, że nie będą mogli uczestniczyć w konklawe.

Spośród 135 kardynałów-elektorów, 108 (80%) mianował papież Franciszek. 22 (16%) mianował papież Benedykt XVI. Pozostałych 5 (4%) mianował papież św. Jan Paweł II.

Spośród 135 kardynałów-elektorów, 25 uczestniczyło jako elektorzy w konklawe 2013 roku.

Średnia wieku 133 kardynałów-elektorów uczestniczących: 70,3 lat.

Średni czas służby jako kardynał 133 uczestniczących elektorów: 7,1 lat.

Średnia długość pontyfikatu: około 7,5 roku.

Rozpoczęcie konklawe: 7 maja o 16:30 w Kaplicy Sykstyńskiej.

Kardynałowie-elektorzy na konklawe: 133. Wymagana liczba głosów do wyboru to 2/3, czyli 89 głosów.

Czas głosowań: 4 głosy dziennie (2 rano, 2 po południu).

Po 3 pełnych dniach (do ustalenia) głosowanie zostaje zawieszone na cały dzień („w celu uzyskania przerwy na modlitwę, swobodną rozmowę między głosującymi i krótką medytację”).

Następuje 7 kolejnych głosowań i kolejna przerwa do całego dnia.

Następuje 7 kolejnych głosowań i kolejna przerwa do całego dnia.

Następuje 7 kolejnych głosowań, a potem przerwa na ocenę dalszego przebiegu.

11. Niepisane „wewnętrzne” dynamiki

Mimo ścisłych ram prawnych wybór papieża jest procesem duchowym, ale też ludzkim, na który wpływają:

- Profile kandydatów („papabili”): pochodzenie geograficzne, doświadczenia duszpasterskie, kompetencje doktrynalne.
- Nurty kościelne: kurialne lub duszpasterskie, reformistyczne lub konserwatywne, wrażliwości liturgiczne.
- Spojrzenie globalne: relacje ekumeniczne, dialog międzyreligijny, kryzysy społeczne (migranci, zmiany klimatyczne).
- Języki i relacje osobiste: kardynałowie zwykle grupują się według regionów („latynoamerykański”, „afrykański” itp.) i nieformalnie rozmawiają podczas posiłków lub spacerów w ogrodach watykańskich.

Wydarzenie duchowe i instytucjonalne zarazem

Wybór papieża to nie techniczna procedura porównywalna do zgromadzenia korporacyjnego. Pomimo ludzkiego wymiaru jest to **akt duchowy, prowadzony przede wszystkim przez Ducha Świętego**.

Dbałość o drobiazgowość normy — od plombowania drzwi Kaplicy Sykstyńskiej po spalanie kart — pokazuje, jak Kościół przekształcił swoje długie doświadczenie historyczne w system dziś postrzegany jako stabilny i uroczysty.

Znajomość sposobu wyboru papieża to nie tylko ciekawość: to zrozumienie dynamiki między autorytetem, kolegialnością i tradycją, która podtrzymuje najstarszą instytucję religijną działającą na skalę światową. A w epoce gwałtownych zmian ten „dymek” unoszący się z dachu Kaplicy Sykstyńskiej wciąż przypomina, że decyzje wieków mogą nadal przemawiać do serc miliardów ludzi, w Kościele i poza nim.

Niech ta wiedza o danych i procedurach pomoże nam modlić się głębiej, tak jak należy modlić się przed każdą ważną decyzją, która wpływa na nasze życie.